

ODLUKE STRANIH SUDOVA I ARBITRAŽA

Pravni odbor

Tajnog savjeta, London

Presuda od 26, 27. i 28. XI 1984. i 21. I 1985.

Metro Meat Ltd. v. Fares Rural Co. Pty. Ltd. and Another

Vijeće: Scarman, Diplock, Roskill, Brightman, Buckley

KUPOPRODAJA F.A.S. - POVREDA UGOVORNIH ODREDABA

Odbijanje suradnje u krcanju robe koja se prevozi f.a.s. predstavlja bitnu povredu ugovornih odredaba i daje protustranci pravo na raskid ugovora - Ako je ugovor sklopljen usmeno, mjerodavna je količina robe koja je na taj način ugovorena, a ne ona koja se kasnije spominje u teleksima

Telefonski sklopljenim ugovorom od 2. VII 1979. obvezao se g. Dingwall u ime prodavatelja Metro Meat Ltd. da će g. Faresu u ime kupca Fares Rural Co. Pty. Ltd. prodati određenu količinu smrznutog ovčjeg mesa, od čega tri petine janjetine a dvije petine jednogodišnje ovčetine, uz bok broda (f.a.s.) u luci Adelaide ili Fremantle (u Australiji) ili objema radi ukrcaja za Bandar Shahpour u Iranu.

G. Dingwall je znao da je g. Faresu ovčetine potrebna radi izvršenja jednog drugog ugovora sklopljenog s Iranskom mesarskom organizacijom (Iranian Meat Organization - IMO). Prema tom ugovoru g. Fares se osobno obvezao da će IMO-u prodati 20000 tona ovčetine uz vlastiti izbor 10% više ili manje, c. & f. Bandar Shahpour. Ovaj izbor mu je omogućavao da isporuči najmanje 18000 tona ili najviše 22000 tona, dok je kupac morao primiti do 22000 tona iako nije imao pravo zahtijevati više od 18000 tona.

Robu je trebalo prevesti uzastopnim putovanjima brodom Almeria Star koji su kupci uzeli u zakup, i to u pet pošiljaka odnosno pet putovanja.

Stranke su suradjivale u krcanju prvih triju pošiljaka od ukupno 10843 tone od rujna 1979. do veljače 1980. Prodavatelji su odbili suradjivati u krcanju preostalih dviju pošiljaka ko-

jima bi ukupno bilo ukrcano 18000 tona robe. Prema uvjetima ugovora to odbijanje predstavlja bitnu povredu njegovih odredaba, pa su kupci smatrali ugovor raskinutim i tražili naknadu štete.

U prvostepenom postupku Vrhovni sud Zapadne Australije presudio je u korist kupaca, smatrajući da su oni s pravom ponašanje prodavatelja protumačili i prihvatili kao raskid ugovora.

Prodavatelji su uložili žalbu, a kupci protužalbu. U žalbi je glavno pitanje bilo da li su prodavatelji u travnju 1980. počinili povredu ugovora, koja je omogućila da kupci smatraju taj ugovor raskinutim i da traže naknadu štete. Kao drugostepeni sud, Pravni odbor razmatrao je i neka druga pitanja u vezi plaćanja prije tog raskida.

Pozadina spora je u tome da je 2. VII 1979, kad je kao prodavatelj sklopio usmeni ugovor, g. Dingwall bio svjestan toga da je ovčetina kupcu potrebna zbog izvršenja jednog drugog ugovora koji je g. Fares sklopio s IMO-om, koji ima monopol na uvoz mesa u Iran. Prema tom ugovoru, koji je bio pokriven mjenicom na 4 milijuna US\$, g. Fares se je osobno obvezao da će IMO-u prodati 20000 tona ovčetine, 10% manje ili više po prodavateljevu izboru, s plaćenim troškovima i vozarinom (c. & f.) Bandar Shahpour. Prodavatelji su i sami ranije poslovali s IMO-om i znali su da je uobičajeno ugovaranje količine s tolerancijom od 10% po prodavateljevu izboru, te da iz toga proizlazi da prodavatelj ima obvezu isporučiti 18000 tona a mogućnost do 22000 tona, a kupac da ima obvezu prihvatiti isporuku do 22000 tona, ali pravo zahtijevati samo 18000 tona.

Ugovor o prodaji robe za izvoz po uvjetima f.a.s, pogotovo kad predvidja krcanje u više luka, zahtijeva suradnju prodavatelja i kupca oko utvrđivanja plana krcanja i plovidbe. Postojeći plan u ovom je slučaju predvidjao pet pošiljaka koje će uzastopnim putovanjima prevesti brod Almeria Star koji su kupci uzeli u zakup od linije Blue Star. Stranke su stvarno i suradljivale oko ukrcaja prvih triju pošiljaka od ukupno 10843 tone u vremenu od rujna 1979. do veljače 1980, ali su prodavatelji odbili suradjevati u krcanju preostalih dviju pošiljaka kojima bi se količina ukrcane robe popela na 18000 tona, što je minimalna količina koju su se prodavatelji obvezali isporučiti kupcima uz bok broda, a takodjer i minimalna količina koju se g. Fares obvezao isporučiti IMO-u prema drugom ugovoru. Ovakvo

odbijanje suradnje kupci su smatrali dovoljnom osnovom za raskid ugovora, i prvostepeni sud im je u tome u potpunosti dao za pravo.

Nije nevažno za cijeli spor da je početkom 1980. cijena smrznute janjetine i ovčetine narasla, pa se prodavateljima isplatilo naći načina da raskinu postojeći ugovor, odnosno da za preostale pošiljke ugovore novu, višu cijenu. Već prilikom skla-panja usmenog ugovora intenzivno se pregovaralo o cijeni. Naime, kupci su robu kupili po uvjetima f.a.s, da bi je dalje prodali c. & f, tako da je dobit iz drugog ugovora izravno ovisila o tome da vozarina, prekostojnice i mrtva vozarina budu najniži mogući.

Uvjeti u luci iskrcaja Bandar Shahpour bili su takvi da je postojao veliki rizik da će iskrcavanje kasniti i da će se morati platiti visoke prekostojnice. Zbog toga su kupci putem teleksa obećali prodavateljima posebni dodatak na cijenu ako obave iskrcaj svake pošiljke za manje od 40 dana.

Pitanje mrtve vozarine postavljalo se samo u vezi s trećom pošiljkom. Kupci nisu mogli isporučiti dovoljno robe iz vlastite proizvodnje da se brod napuni. Već je prvostepeni sudac ispravno utvrdio da taj manjak predstavlja povredu ugovorne obveze prodavatelja i da iz toga nastaje obveza plaćanja mrtve vozarine. Na tržištu u Fremantleu u to se vrijeme moglo nabaviti 843 tone janjetine po cijeni osjetno višoj od one koju su stranke bile ugovorile. Zbog toga su se, telefonskim razgovorom s početka siječnja 1980, stranke dogovorile da će prodavatelji kupiti i isporučiti uz bok broda te 843 tone, a da će kupci za to platiti dodatnih 125 US\$ po toni.

Prvostepeni sudac odlučivao je o više pitanja na koja su jedna ili druga nezadovoljna stranka uložile žalbe: (1) da li se ugovorom smatra usmeni ugovor ili samo ono što je i napisano u većem broju teleksa koje su stranke izmijenile tokom srpnja 1979; (2) koju količinu robe je prema ugovoru trebalo isporučiti; (3) kakav je bio plan isporuke; (4) dodatak na cijenu za brzu isporuku; (5) povećanje cijene za kupnju dodatne količine mesa koje se moglo dobiti na tržištu; (6) da li su kupci opravdano smatrali ugovor raskinutim zbog povrede jedne njegove bitne odredbe.

Odgovor na većinu ovih pitanja ovisi zapravo o materijalnim činjenicama koje je iz iskaza svjedoka utvrdjivao prvostepeni sudac i koji je koristio kao osnovu za donošenje svojih zaključaka. Pravni je odbor pažljivo analizirao sve te zaključke, te je uzeo u obzir čak i one telekse koji ranije nisu bili razmatrani, a koji bi mogli pomoći u utvrdjivanju uvjeta ugovora ili načina na koji je on provodjen između srpnja 1979. i travnja 1980. Odbor je došao do zaključka da ovi dodatni teleksi samo potvrđuju zaključke do kojih je došao prvostepeni sudac i s kojima se Odbor u potpunosti slaže.

Odbor je bio mišljenja da pitanja koja je prvostepeni sudac naveo pod (1) i (2) treba promatrati zajedno. Utvrdio je da je ugovor sklopljen usmeno 2. srpnja 1979, za količinu od 20000 tona s tolerancijom od 10% po izboru prodavatelja. Ako je kasnije u teleksima i spominjana količina od 22000 ili 18000 tona, to je činjeno u kontekstu obveza ili prava kupca ili prodavatelja, pa Odbor potvrđuje odluku prvostepenog suca da je, pod navedenim uvjetima, ugovoreno upravo 20000 tona.

Oko pitanja (3) o planu krcanja nije bilo sporno da je ugovoreno pet pošiljaka koje je jednim brodom trebalo prevesti u pet uzastopnih putovanja.

Pitanje (4) o dodatku za brzu isporuku uključivalo je obećanje kupaca da će povisiti cijenu, u visini koju sami odrede, za svaku pošiljku koja se u Bandar Shahpouuru iskrca za manje od 40 dana. Prve tri pošiljke stvarno su i iskrcale za manje od 40 dana, pa su teleksom od 19. ožujka 1980. kupci odredili dodatak za svaku pošiljku od 30 US\$ po toni. Sud nije razmatrao pitanje koja su bila ugovorna prava stranaka prije nego su kupci stvarno odredili visinu dodatka. Tako je kao jedino otvoreno pitanje u vezi s tim dodatkom ostao njegov utjecaj na raskid ugovora.

Pitanje (5) također je samo činjenično, i među strankama je bilo nesporno.

Najvažnije za prosudjivanje sudbine ugovornog odnosa očito je pitanje (6) o pravu na raskid ugovora. I tu se Pravni odbor složio sa stavom Prvostepenog suca da je pismom od 24. travnja 1980. i svojim ponašanjem poslije toga prodavatelj raskinuo ugovor, a da je kupac taj raskid prihvatio.

Obrazlažući ovaj svoj zaključak, sudac je naveo redosljedu izmjena poruka u vremenu od 13. siječnja 1980. kad je Almeria Star bila u pola krcanja treće pošiljke u Adelaideu do teleksa kojim su kupci tražili potvrdu da će prodavatelji imati četvrtu pošiljku spremnu za ukrcaj između 25. travnja i 15. svibnja 1980, a petu i posljednju između 15. i 30. srpnja. Na taj su teleks dobili neodređen odgovor o mogućnosti donošenja političkih sankcija protiv budućeg izvoza mesa iz Australije u Iran. Iskrcaj treće pošiljke bio je dovršen u Bandar Shahpoureu 28. veljače 1980. i od tog dana prodavatelji više nisu proizveli ni janjetinu ni ovčetinu za ispunjenje ugovora s kupcima.

Iz prepiske koja je navedena u prvostepenoj presudi jasno proizlazi da prodavatelji nisu uopće htjeli razgovarati, a kamoli suradjivati u krcanju dviju preostalih pošiljaka mesa po ugovorenoj cijeni, dok im ne stigne ugovoreni dodatak na cijenu za brzu isporuku i razlika u cijeni za kupnju dodatnih količina mesa na tržištu. Sudac je, na osnovi iskaza g. Dingwalla, došao do zaključka da je na dan slanja pisma kojim se ugovor zapravo raskida, 24. travnja 1980, a vjerojatno već i nešto ranije, g. Dingwall bio čvrsto odlučio da neće nastaviti s ispunjenjem ugovora ako se ne postigne dogovor o novim cijenama.

Prvostepeni je sudac smatrao da vrijeme nije odlučujući element za plaćanje ovih dvaju dodataka. Plaćanje dodatka za brzu isporuku nije se moglo tražiti dok se ne utvrdi njegova visina, a to je učinjeno tek teleksom od 19. ožujka 1980, u kojem je ponudjeno da će se platiti odmah ako prodavatelji počnu izvršavati svoju ugovornu obvezu suradjivanja u krcanju četvrte i pete pošiljke. I prodavatelji su, naime, bili svjesni hitnosti, zbog opasnosti da g. Fares izgubi sumu od 4 milijuna US\$ iz drugog ugovora. Plaćanje drugog dodatka, za kupnju dodatne količine robe, moglo je uslijediti najranije u vrijeme kad je krcanje treće pošiljke u Fremantleu bilo dovršeno, tj. 5. veljače 1980. U roku od 6 tjedana nakon toga plaćanje te svote stvarno je i ponudjeno teleksom od 19. ožujka 1980.

Vrhunac sukoba među strankama predstavljalo je pismo kupca od 21. travnja 1980. i odgovor prodavatelja od 24. travnja. Upravo navode ovog posljednjeg pisma je prvostepeni sudac utvrdio kao povredu bitnih odredaba usmenog ugovora od 2. srpnja

1979, koje su kupci s pravom protumačili kao raskid tog ugovora. Pravni odbor smatra da je takav stav suca u cijelosti točan i da ga ne treba mijenjati.

U skladu s izloženim, Pravni odbor potvrđuje odluku prvo-stepenog suda u svim pitanjima koja su bila predmetom žalbe ili protužalbe.

(LLR 1985, 1,2, str. 13)
mr Vesna Polić Ćurčić,
znanstveni asistent